

Kutseeetika järgimine on professionaalsuse esimene tingimus

Helen Peeker ja Kai Rannastu, ESTA eetikakomitee liikmed

Sotsiaaltöö kuulub nende elukutsete hulka, kus töötaja vastutus kliendi ja ühiskonna ees on eriti suur. Eesti sotsiaaltöö on veel nii noor, et korrastatud ja ühtsetel põhimõtetel töötav sotsiaalsüsteem ei ole päriselt tööle hakanud. Iga põhimõte on lugedes ilus ja õige, kuidas aga õnnestub neid järgida reaalses olukorras, kus peab arvestama mitme vastuolulise nüansiga? Ühiskonna ootused sotsiaaltöötajatele on suured. Mida aasta edasi, seda rohkem oodatakse meilt professionaalset käitumist ja tööd, mis on vaba isiklikest eelistustest, emotsioonidest ja meelepärast poliitilisest ideoloogiast. Mida väiksem on kogukond, seda rohkem oleme seotud kõige seal toimuvaga ja seda raskem on käituda südametunnistuse ja vahel ka seaduse järgi.

On väga palju põhjusi, miks usaldus sotsiaalsüsteemi vastu ei ole see, mida näha tahaksime. Kahjuks on ikka nii, et tilk tõrva varjutab teiste hea töö. Juba Eesti sotsiaaltöö III kongressil tõstatisid teravalt probleemid sotsiaaltöö ja meedia suhetest ning sotsiaaltöötajate oskamatuses meediaga suhelda. Sotsiaaltöö tegijatena peame julgema tunnustada oma vigu ja teisalt kaitsma neid, kellele liiga tehakse.

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni eetikakomitee tegutseb 2004. aastast, alates organisatsiooni asutamisest. Eetikakomitee on kaheksaliikmeline. Praegusesse koosseisu (kinnitatud 30.11.2007) kuuluvad Valter Parve, Anneli Eelmaa, Olev Kaasik, Priit Sutt, Eve Võrk, Elmet Puhm, Helen Peeker ja Kai Rannastu.

Ülevaade eetikakomitee tegevusest

Meie esimene töö oli sotsiaaltöö eetika põhimõtete vormistamine eetikakoodeksiks. Pärast arutelusid võeti see vastu Eesti sotsiaaltöö III kongressil 30. novembril 2005. Aasta hiljem saime hasartmängumaksu nõukogu toel avaldada eetikakoodeksi voldikuna. Koodeks on tõlgitud inglise keelde (tõlge kättesaadav ESTA kodulehel www.eswa.ee), teoksil on tõlge vene keelde.

Nii eetikakoodeksi valmimise ajal kui ka hiljem oleme tegelnud sisulise tööga. Tänaoleks oleme menetlenud kaheksat juhtumit. Enamus seni menetletud juhtumeid puudutas kas võimu kuritarvitamist mõnes sotsiaalvaldkonna organisatsioonis või kliendi kaebust, et sotsiaaltöötaja käitus tema suhtes üleolevalt ja ebaviisakalt. Oleme hoidnud silma peal ajakirjanduses avaldatul. Peab ütleva, et selleks on ka põhjust olnud, sest positiivseid näiteid leiab ikkagi eeskätt erialasest ajakirjandusest, mida laiem avalikkus ei loe.

Anname endale aru, et ka sotsiaaltöötaja on inimene lihast ja luust, ja mida väiksemas kogukonnas ta tegutseb, seda rohkem on ta oma professionaalsete otsuste tegemisel käsist-jalust seotud kohalike oludega. Oleme püüdnud anda oma hinnangu, millest oleks võimalik õppida igal asjaosalisel. Mingil juhul ei taha me lugeda moraali või olla karistaja rollis – meie eesmärk on anda abivajajale – kliendile ja tema lähedastele, sotsiaaltöötajale – tuge ja abi. Kui sotsiaaltöötaja on aga väga rängalt eksinud, ei saa seda tähelepanuta jätta. Erinevate juhtumitega tegeldes loodame ühel päeval jõuda selleni, et oskame teha kindlaks tüüpilised ohukohad ja nende alusel täiendada eetikakoodeksit.

Käesoleva aasta esimesel koosolekul (28.02.2008) seadsime eesmärgi viia teave ESTA eetikakomitee tegevusest võimalikule abivajajale lähemale. Selleks koostasime eetikakoodeksi lühivariandi, mida tahame hakata levitama hoolekandeesutustes ja kohalikes omavalitsustes.

Teiseks töösuunaks on eetikakomitee liikmete esinemised sotsiaaltöötajate kogunemistel. Oleme sellega juba algust teinud. Näiteks tutvustasid eetikakomitee liikmed Kai Rannastu ja Valter Parve eetikakoodeksit ja eetikakomitee tegevust 5.–6. juunil toimunud Lääne-Eesti sotsiaaltöötajate suvepäeval Sõrves Saaremaal. Järgmine esinemine on plaanis 31. oktoobril sotsiaaltöötajate teabepäeval Ida-Virumaal.

Eetikakomitee liikmetel oli hea võimalus kohtuda oma kolleegi Arne Groenningsaeter'iga¹, kes on üks Norra sotsiaaltöö eetikakoodeksi autoritest. Kuulates ettekannet Norra sotsiaaltöötajate assotsiatsiooni eetikakomitee tegevusest tõdesime, et põhimõtteliselt on meie töösuund sama: teavitamine oma olemasolust ajakirjanduse ja igasuguste kohtumiste kaudu.

Eesti sotsiaaltöö eetiliste probleemide väljaselgitamiseks on kavas korraldada inimeste vastuvõttu eetikakomitee liikmete poolt. Esialgu toimub vastuvõtt Tallinnas. Elanikke teavitatakse sellest linnaosalehtede kaudu. Mujalt Eestist saab eetikakomitee liikmetega ühendust võtta e-posti teel ja vajadusel leppida kokku ka kohtumine. Kogemuse põhjal võib öelda, et seda võimalust juba kasutatakse, mis veelkord tõestab eetikakomitee vajalikkust.

Kuidas toimub juhtumite menetlemine

Äsja valmis eetikakomiteel juhtumite menetlemise kord. Korra kehtestamise eesmärk on tagada mõistliku aja jooksul kaalutletud ekspertarvamuse kujundamine ja teatavakstegemine. Dokument sätestab reeglid juhtumi menetluse võtmise, juhtumi menetlemise ja seisukohtade esitamise kohta. Eetikakomitee poole võib pöörduda

¹ Intervjuu Arne Groenningsaeteriga ilmus Sotsiaaltöös nr 4/2008

iga Eesti elanik, sealhulgas nii sotsiaalteenuste tarbija, sotsiaalala töötaja kui ajakirjanik. Menetlusse võetakse juhtumid, mis kuuluvad sotsiaaltöö eetika valdkonda ning seega eetikakomitee pädevusse. Juhtumi menetlusse andmiseks tuleb pöördujal esitada avaldus kaebuse kirjeldusega ning volituse eetikakomiteele kaebusega tegelemiseks. Volitus annab eetikakomiteele õiguse avaldada asjaosalistele pöörduja nime ja küsida andmeid tema kohta. Kaebusele vastatakse üldjuhul 30 kalendripäeva jooksul. Kui eetikakomitee ei ole jõudnud selleks ajaks juhtumit lõpuni menetleda, esitatakse pöördujale vahekokkuvõtte senisest asjakäigust. Eetikakomitee liikmed valivad enda hulgast inimese, kes hakkab konkreetse juhtumi menetlemise eestvedajaks. Juhtumi asjaolude väljaselgitamiseks pöördub eetikakomitee ESTA piirkondliku ühenduse poole, esitab kirjalikke järelepärimisi ja/või intervjuueerib kõiki osapooli, sh nii kannatanut, süüdistatavaid kui ka erapooletuid isikuid. Eesmärk on anda juhtunule võimalikult objektiivne hinnang. Pärast asjaoludega tutvumist arutavad eetikakomitee liikmed juhtumit ning kujundavad oma seisukoha või teevad otsuse jätkata asjaolude uurimist. Ajakirjandusele ei jagata hinnanguid kuni juhtumi suhtes lõpliku seisukoha vastuvõtmiseni. Eetikakomitee seisukoht esitatakse nii kaebajale kui kaebealusele.

Eetikakomitee võib menetleda ka meedias avaldatud juhtumeid, mille puhul on kahtluse alla seatud sotsiaaltöötaja käitumise eetilisus. Meedias avalikustatud juhtumitele reageeritakse võimalikult kiiresti: saadetakse välja pressiteade, mis avaldatakse ka ESTA kodulehel. Kui meedias on sotsiaaltöö kajastamisel või abitus seisundis inimese näitamisega rikunud ajakirjanduse eetikakoodeksi põhimõtteid, koostab eetikakomitee õiendi meediakanalile ja kaebuse Avaliku Sõna Nõukogule või Pressinõukogule.

Mõnede juhtumite korral esitatakse eetikakomitee seisukoht ESTA eestseisusele. Sellisel juhul võib seisukoht olla aluseks ESTA liikme ühingust väljaheitmisele. ESTA võib eetikakomitee seisukohale viidates esitada pöördumise erinevatele institutsioonidele, näiteks kaebealuse tööandjale, Riigikogu sotsiaalkomisjonile, sotsiaalministeeriumile, Kutsekojale.

Eetikakomitee poole saab pöörduda ESTA üldaadressil Kaupmehe 4 Tallinn 10114, e-posti aadressil etikakomitee@eswa.ee või eetikakomitee liikmete e-posti aadressidel ESTA kodulehel www.eswa.ee.